

اظہار نظری از شوروی

نوشتہ یاسن. ن. زاسورسکی
و یوری. ای. کاشلف

وسائل ارتباط جمعی نقش بزرگی در جامعه سوسیالیستی بازی می‌کند. هدفهای آن عبارتند از توسعه اقتصادی و فرهنگی کشور، تحکیم رسته‌های دوستی میان ملت‌ها و شکوفایی عالی‌ترین کیفیات اخلاقی در انسان.

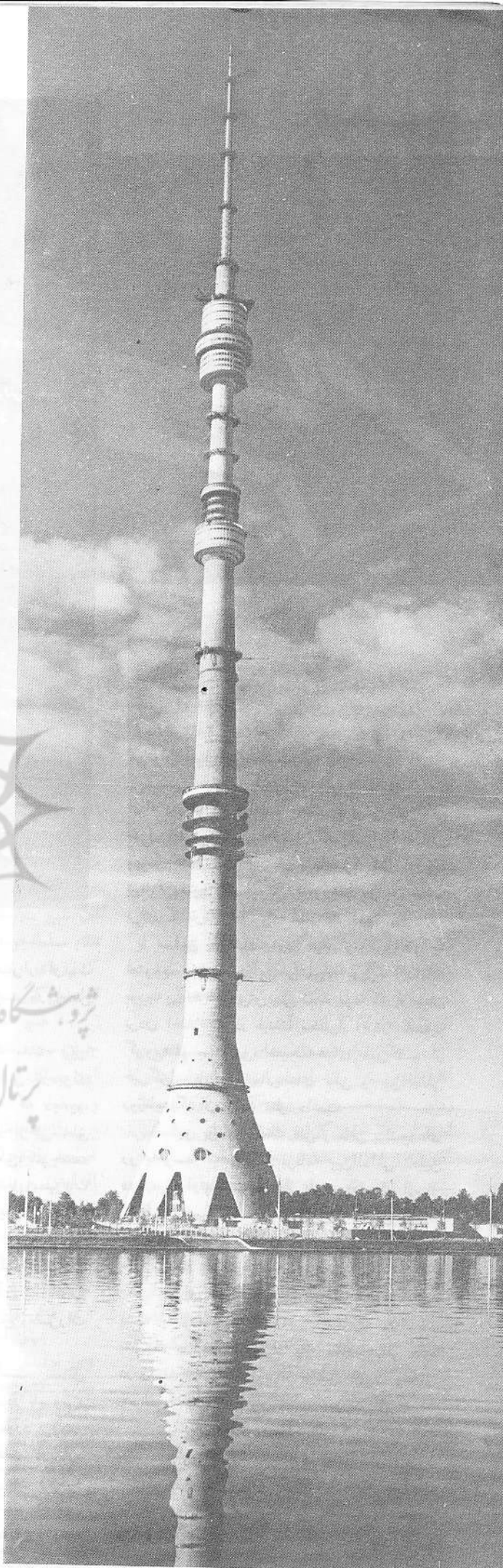
پس از پیروزی انقلاب اکتبر ۱۹۱۷، مالکیت خصوصی در زمینه مطبوعات و دیگر وسائل خبری، در اتحاد جماهیر شوروی ملغی شد و مالکیت اشتراکی جای آن را گرفت. در قانون اساسی اتحاد جماهیر شوروی، آزادی مطبوعات و آزادی بیان قید شده است. این آزادیها در عمل تضمین شده هستند، زیرا تحویل کاغذ، چاپ، انتشار کتابها، روزنامه‌ها و مجلات ایستگاههای رادیو و تلویزیون، در اختیار کارگران و سازمان‌هایشان قرار داده شده‌اند.

در اتحاد جماهیر شوروی، مجلات و دیگر مطبوعات، از سوی سازمانهای حزبی، سندیکاها، اتحادیه‌های زنان، گروههای جوانان، اتحادیه‌های هنرمندان، اجتماعات علمی، کارخانه‌ها، مزارع دولتی و غیره انتشار می‌یابند.

یاسن. ن. زاسورسکی «Yassen N. Zassourski» رئیس دانشکده روزنامه‌نگاری در دانشگاه مسکو، در بسیاری از مجامع بین‌المللی در زمینه ارتباطات جمعی، که بوسیله یونسکو و دیگر سازمانهای بین‌المللی برگزار شده، شرکت داشته است.

یوری. ای. کاشلف «Iouri I. Kachlev» مورخ و روزنامه‌نگار شوروی، که به‌عنوان عضو هیئت‌نماینده اتحاد جماهیر شوروی، در نوزدهمین کنفرانس یونسکو در نایروبی حاضر بوده است.

دکل فرستنده پروج استاتینسکایا در مسکو، به ارتفاع ۵۴۳ متر، می‌تواند علامت را به‌گیرند. های رادیویی و تلویزیونی که در شعاع ۱۴۰ کیلومتری آن قرار دارند، مخابره کند. این آنتن که برای مشاهدات هواشناسی و مخابره آنها مجهز است، همچنین شامل یک فرستنده رادیویی است که خبرکردن آمبولانس، ماشین آتش‌نشانی، تاکسی تلفنی و غیره را در منطقه مسکو، امکان‌پذیر می‌سازد.

مطبوعات ویژه کارگران نیز وجود دارد و به فعالیت مشغول است: خلاصه، وسائل خبری در اختیار همه مردم است.

بدین ترتیب آزادی مطبوعات برای اکثریت افراد تضمین شده و این وضع با آنچه در روسیه تزاری وجود داشته است، بکلی تفاوت دارد، لنین در این باره می‌نویسد: «در تمام کشورهای سرمایه‌دار، آزادی مطبوعات بمعنای آزادی خرید و روزنامه‌ها، خریدن نویسندگان، خریدن و «ساختن» افکار عمومی بِنفع بورژوازی است. هیچکس نمی‌تواند این واقعیت را انکار کند».

انقلاب اکتبر بمردم امکان داد تا به نحو بسیار گسترده‌ی روزنامه‌ها، مجلات، و بدنال آن، برادیو و تلویزیون دست یابند. نه تنها هر یک از شهروندان شوروی می‌تواند نظرهای خود را در آنها بیان کند، بلکه نیمی از صفحات هر یک از روزنامه‌ها به اظهارنظرهای کارگران و دهقانان اختصاص دارد.

هرنامه‌ی که به هیئت تحریریه یک روزنامه فرستاده شود، با دقت بسیار بررسی می‌شود. امروزه هر فرد از شوروی، از هرملیتی که باشد، امکان نوشتن نامه و یا فرستادن خبری

به روزنامه‌ها را دارد: او نوشتن را می‌داند، چون آموزش دیده است، او دارای نظر و برداشتی کلی است که باو امکان می‌دهد داوریه‌های خود را شکل دهد.

شصت سال پیش، هنوز در روسیه، بخصوص در نقاط دورافتاده، مناطق بسیار وسیعی وجود داشتند که مردمانشان کاملاً بی‌سواد بودند.

بدین گونه است که جامعه سوسیالیستی واقعاً حق هر فرد را برای شرکت در فعالیتهای وسائل خبری تضمین می‌کند. اگر ا عراق نیست اگر بگویم که میلیون‌ها نفر از شهروندان توانسته‌اند نظرهای خود را در صفحات روزنامه‌ها یا مجلات و در رادیو یا تلویزیون بیان کند و به این ترتیب در تدوین خط‌مشی و سیاستی که بعداً بوسیله کنگره بیست و پنجم حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی مورد قبول و تصویب قرار گرفت، سهمی فعال داشته‌اند.

بنابراین توده عظیمی از کارگران در فعالیتهای اجتماعی و فرهنگی کشور، و نیز در تربیت افکار عمومی‌اش شرکت می‌کنند. در این مورد نباید، گسترش فوق‌العاده‌ی را که وسائل ارتباط جمعی، تنها در چند دهه اخیر بدست

آورده‌اند، از نظر دور داشت.

امروزه در اتحاد جماهیر شوروی بیش از ۸۰۰۰ روزنامه وجود دارد که تیراژشان به ۱۶۸ میلیون نسخه می‌رسد، و ۴۷۲۶ مجله یا نشریه، با تیراژ سالانه‌ی نزدیک به ۴ میلیارد نسخه روزنامه‌هایی چون پرودا ارگان حزب کمونیست، و یا کسومولسکایا پرودا، ارگان جوانان کمونیست، بیش از ۱۰ میلیون نسخه تیراژ دارند.

امروزه هر خانواده در شوروی، بطور متوسط بیش از چهار نشریه می‌خواند. از هر چهار کتابی که در جهان انتشار می‌یابد، یکی در اتحاد جماهیر شوروی به چاپ می‌رسد.

باید اضافه کرد که در اتحاد جماهیر شوروی ۳۷۰ ایستگاه تقویت از راه دور برای پخش برنامه‌های تلویزیونی و ۱۴۰۰ تقویت کننده کوچکتر، و بیش از ۱۶۰ ایستگاه گیرنده در پیوند با سیستم ارتباطی فضائی «اوربیت» وجود دارد، مردم بیش از ۶۰ میلیون دستگاه گیرنده تلویزیونی و بیش از ۱۱۰ میلیون دستگاه گیرنده رادیویی در اختیار دارند. و این ارقام هنوز با حدنهایی خود بسیار فاصله دارند. بدین ترتیب روزنامه‌نگاران شوروی

در اتحاد جماهیر شوروی، وسائل ارتباط جمعی، در زمینه آموزشی نقش بسیار اساسی بازی می‌کنند، بعنوان مثال دانشجویان از این طریق، طی گذراندن دوره دانشگاهی، نه تنها آموزشی عمومی، بلکه تخصصی دریافت می‌کنند - بسیاری دانشجویانی که برای شرکت در طرحهای بزرگ ساختمان صنایع، نیروگاههای برق آبی، و راه آهن، ب سراسر کشور سفر می‌کنند. در اینجا دانشجویان جوان، بر روی پله‌های یکی از دانشگاههای آسیای مرکزی، دیده می‌شوند.

ابزاری در دست دارند که از قدرت اجتماعی، فرهنگی و روانشناسی زیادی برخوردار است. بنابراین، مردم و جامعه حق دارند از آسان بخواهند نسبت به وظائفشان کاملاً احساس مسئولیت کنند. به خصوص در زمان ما که دوران «انفجار خبر» است.

در جامعه سوسیالیستی، وجه مشخصه مطبوعات، انسانگرایی است که بالاترین واصل-ترین سنجایا را در انسان پرورش می‌دهد. در این جهت مطبوعات شوروی، تمام هم خود را بی‌وقفه، صرف آموزش مردم، چه در زمینه زیبایی-شناسی، اخلاقی، هنری و چه در زمینه کار کرده‌اند، و در عین حال، حرص، خودخواهی، فردگرایی و غریزه‌های مالکیت‌طلبی و غیره را محکوم می‌کنند.

این مطبوعات بطور فعال برای تحکیم رشته‌های دوستی میان ملت‌ها کار می‌کنند: مثلاً در اتحاد جماهیر شوروی روزنامه‌ها به ۵۶ زبان که زبانهای رایج در میان ملل اتحاد شوروی است و برخی از آنها، در دوره‌های حتی خط نداشتند، و نیز به ۹ زبان خارجی، انتشار می-یابند.

در يك جامعه سوسیالیستی، نشر افکار درباره نژادپرستی، جنگ یا تبعیض نژادی میان ملت‌ها را قانون طرد و محکوم می‌کند. همچنین باید بیاد داشت، که روزنامه‌نگاری در اینجا موضوع هیچگونه اعمال نفوذ تجارتي نیست و از برانگیختن جارو و جنجال کاملاً بدور است. مطبوعات به ثروتمند کردن هیچ ناشر و هیچ روزنامه‌نگاری کمک نمی‌کنند و موضوع هیچ خرید و فروشی نیستند، و بالاخره بهیچ آگهی دهنده تجارتي وابستگی ندارند.

روزنامه‌نگاران شوروی، ضمن استفاده از آزادی مطبوعات که در قانون اساسی پیش‌بینی شده است، خود را در مقابل مردم کاملاً مسئول احساس می‌کنند. آنان باین نکته آگاهی دارند که بکار بردن واژه‌هایی نظیر حقیقت، پیشرفت، انسان دوستی، باید در خدمت مبارزه برای صلح و تفاهم متقابل میان ملت‌ها باشد. در جامعه سوسیالیستی، مفاهیم آزادی و مسئولیت جدایی ناپذیرند.

اینک مشکلاتی را که در زمینه پخش خبر، از نظر بین‌المللی مطرح است بررسی کنیم. در این زمینه، چه وضعی وجود دارد؟ آمارهای سالانه یونسکو نشان می‌دهند که امروزه در جهان، نزدیک به ۹۲۰ میلیون دستگاه رادیو و ۳۵۰ میلیون تلویزیون وجود دارد و هرروزه چندین هزار روزنامه و نیز ۱۵۰۰ کتاب، چاپ می‌شود.

از طریق این وسائل، هرروز، صدها هزار نفر از سیاست بین‌المللی، زندگی و فرهنگ دیگر ملت‌ها آگاه می‌شوند. ولی در واقع چه می‌آموزند؟ و چه کسی درباره آنچه آنان باید بدانند تصمیم می‌گیرد؟ این مسئله‌یی است که اهمیت اساسی دارد.

نخست آنکه می‌دانیم در کشورهای توسعه یافته غرب، بزرگترین سهم از وسائلی که بکمک آن خبر جمع‌آوری، ارائه و پخش می‌شود، متعلق به قشری نسبتاً محدود از جمعیت است. ساده‌لوحی است که تصور کنیم این-

افراد فقط، پخش اخبار را برعهده دارند بدون آنکه بر محتوای آن اثر بگذارند.

بدین ترتیب است که اخبار بین‌المللی، بطور عمده، دست خبرگزاریهای عظیم و شرکت‌های بزرگ رادیویی و تلویزیونی قرار دارند، پس در جامعه غربی، گروه بسیار مشخصی از مردم، نفوذی بی‌اندازه، بر محتوی و گرایش اخبار پخش شده در جهان اعمال می‌کند؛ بعلاوه این اقلیت می‌تواند، بر طبق تعلق سیاسی‌اش، به‌بهرترین یا بدترین وجه، در تعادل جهانی و در تفاهم متقابل میان ملت‌ها، دخالت کند.

دیگر آنکه، بدبختانه، باید وجود مکانیسمی را بنام «جنگ روانی» در جهان امروز، پذیرفت. در زمینه خبری، هنوز نشانه‌های بسیار از «جنگ سرد» وجود دارد. کانال‌های مختلف رادیویی، رکن‌های مختلف مطبوعاتی، یانگ‌ها‌های انتشاراتی، از دخالت در مسائل داخلی کشورهای دیگر ابائی ندارند. و این امر مانعی است در راه توسعه حسن روابط بین‌المللی در زمینه خبری.

و بالاخره سوم آنکه یکی از بقایای استعمار، ظاهراً هنوز همچنان باقی است و آن عدم تناسب عظیمی است که در توزیع اخبار و وسائل ارتباط جمعی، میان کشورهای مختلف جهان وجود دارد. بخش بسیار بزرگی از اطلاعات در کشورهای کاملاً توسعه یافته متمرکز شده است، حال آنکه بیشتر کشورهای روبه‌توسعه، هنوز دارای شبکه‌های جدید ارتباطی ویژه خود نیستند، و تازه از مقام ناچیزی که این کشورها در جریان بین‌المللی خبر، احراز می‌کنند، سخنی نمی‌گوییم.

کارشناسان یونسکو برآورد کرده‌اند که در جهان سوم، که بخش اعظم جمعیت جهان در آن زندگی می‌کنند، صد برابر خبرهایی را که برای کشورهای غربی می‌فرستند، از آنها دریافت می‌کنند. توجه رهبران کشورهای روبه‌توسعه، روز بروز بیشتر بخصوصیت غیر عادی و خطرناک این وضع، که به «امپریالیسم خبر» شهرت یافته است جلب می‌شود.

در پنجمین کنفرانس کشورهای غیرمتصد که در ۱۹۷۶ در کلیو برگزار گردید، این نکته مورد قبول قرار گرفت که استقرار يك نظام جدید در زمینه اطلاعات، به‌اندازه استقرار يك تعادل تازه اقتصادی فوریت‌دارد. بدین ترتیب، از يك سو، مشکلاتی جدی برپخش خبر در جهان تأثیر می‌گذارند. و از سوی دیگر، الزامی برای تغییر وضع در زمینه خبر ظاهراً شده است، و این الزام ناشی از پیشرفت علمی و فنی، و نیز ناشی از تشنج زدایی است که پیوندهای اقتصادی و فرهنگی میان ملت‌ها را محکم می‌کند.

در این شرایط دولتها برچه اساسی می-توانند یا باید در مورد این مسئله پیچیده و حساس با یکدیگر کنار بیایند؟

کاملاً روشن است که براساس «آزادی جریان اطلاعات» نخواهد بود، با توجه باینکه این مفهوم غالب اوقات بنحوی يك جانبی تعبیر می‌شود. همه می‌دانند که آزادی عده‌یی، درجایی ختم می‌شود که آزادی دیگران آغاز می‌گردد. اگر مفهوم «جریان آزاد» را بمعنای لغوی‌اش در نظر بگیریم، این مفهوم با حق حاکمیت ملی

دولتها تعارض خواهد داشت، زیرا دولتها باید هر خبر خارجی را بپذیرند، از جمله اخبار سرشار از سوءنیتی را که کاملاً خصمانه یا برای جوانان زیان بخش‌اند.

این مفهوم، در قوانین کشوری چون اتحاد جماهیر شوروی، که قانون‌هایی مبنی بر ممنوعیت تبلیغات بنفع جنگ، نفرت از نژادها و ملیتها، یا توهین به ملت‌ها، دارد، نمی‌تواند قابل قبول باشد.

در بسیاری از اسناد بین‌المللی از جمله اصول ۱۹ و ۲۰ میثاق بین‌المللی مربوط بحقوق مدنی و سیاسی، می‌توان موادی را پیدا کرد که آزادی پخش خبر، را محدود می‌کنند، بویژه زمانی که این خبرها، امنیت دولت‌ها و سلامت جسمی و اخلاقی مردم را تهدید کند، یا هنگامیکه رواج دهنده اندیشه‌های جنگ‌طلبانه یا تبلیغ نفرت از نژادها و ملیتها، دیگر باشد.

بدینگونه آزادی مطبوعات در جهان، و نیز آزادی پخش خبر، ناشی از دو عنصر اساسی است. ابتدا، ناشی از مسئولیت خبری است، یعنی عدم تبلیغاتی که ملت‌ها را بدشمنی، جنگ، استعمارگری، برانگیزد. خبر باید به‌بهبود تفاهم بین‌المللی و غنای معنوی فرد کمک کند.

سپس ناشی از آزادی پخش اخبار است، بدین معنی که هر ملت باید امکان بیان نظر و پخش خبرهای خویش را داشته باشد.

این دو عنصر، یعنی مسئولیت وسائل

ماهواره شوروی، مولنیا - ۱،
جزئی از سیستم ارتباطی فضایی
«اورینتا» است که سراسر قلمرو
اتحاد جماهیر شوروی را زیر
پوشش خود دارد و ارتباطهای
تلفنی و تلگرافی، پخش برنامه-
های تلویزیونی، و همچنین مبادله
با سیستمهای ارتباطی کشورهای
دیگر را امکانپذیر میسازد.

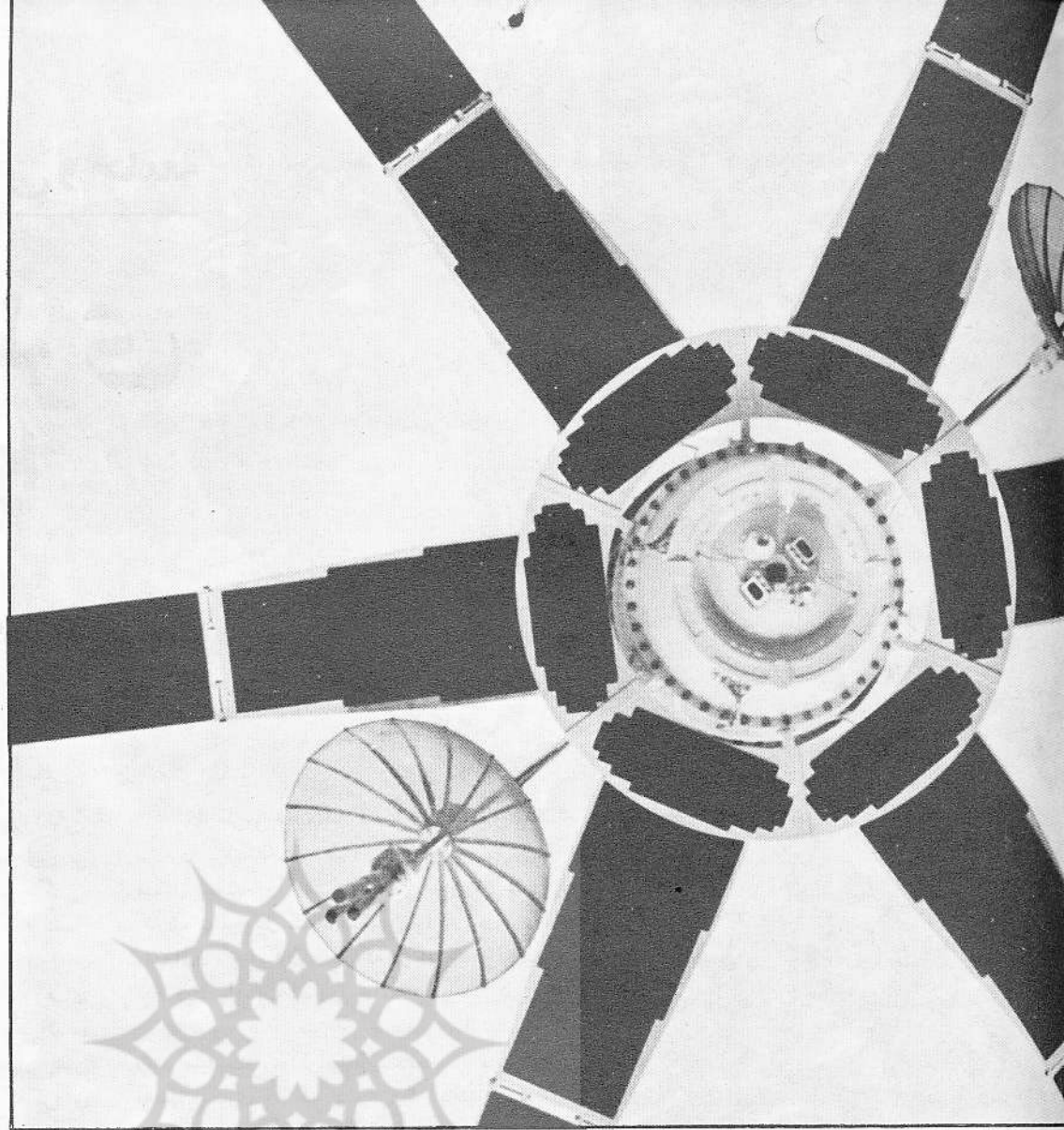

Photo A. Pouchkarev © Tess, Moscou

خود زندگی ما را وادار می کند تا بافضل
تازه‌یی، مسائل گردش خبر، آزادی و مسئولیت،
غناي محتوی، و تعادل را بنگریم و خلاصه، تمام
جوانب این پدیده خاص قرن بیستم یعنی وسائل
ارتباط جمعی را مورد بررسی مجدد قرار دهیم.

یاسن-ان. زاسورسکی
ویوری. ای. کاشلف

یونسکو در این زمینه کار مهم و مفیدی
انجام می‌دهد و از چند سال پیش به این سو،
سرگرم تدوین طرح اعلامیه مربوط باصو
اساسی کاربرد وسائل بزرگ خبری، بمنظور
تحکیم صلح و تفاهم بین‌المللی، و مبارزه با
تبلیغات جنگ‌طلبانه، نژاد پرستی و آپارتاید
است.

در این طرح آمده است که «آزادی
بیان، خبر، و فکر از حقوق اساسی بشر است» و
«دولتها باید مبادلات مربوط به کاربرد وسائل
بزرگ خبری» را تشویق کنند و آنرا توسعه
دهند. همچنین در این طرح می‌توان نظرهای
مهمی در مورد مسئولیت خاص وسائل خبری، در
زمینه تفاهم بین‌المللی و لزوم کمک بکشورهای
روبه‌توسعه برای ایجاد وسائل ارتباط جمعی‌ویژه
خویش و تربیت کادر، پیدا کرد.

این طرح بهنگام آخرین کنفرانس عمومی
یونسکو در نایروبی مباحثات تندی برانگیخت.
مطبوعات برخی از کشورها محتوای صحیح آن
را منعکس نکردند، بدین معنی که مدعی شدند
این طرح، کنترل دولت را بر وسائل ارتباط جمعی
پیشنهاد می‌کند.

برای سالهای آینده، طرحهای جالب
دیگری در برنامه یونسکو قرار گرفته‌اند، از
جمله کمک بکشورهای روبه‌توسعه و ارائه
فرضیه‌یی در مورد تعادل و مسئولیت وسائل جمعی
خبری.

جمعی خبری و تعادل گردش خبر میان تمام
ملتها، در میان اشتغالات ذهنی افکار عمومی،
روزنامه‌نگاران و سازمانهای بین‌المللی، جای
اصلی را اشغال کرده است.

شرکت کنندگان در کنفرانسهای بین‌المللی،
که در بالاترین سطوح برگزار می‌شوند، در حل
این مشکلات می‌کوشند. در کنفرانس امنیت و
همکاری اروپا، که در ۱۹۷۵ در هلستینکی برگزار
شد، سران سی‌وپنج کشور در مورد همکاری
لازم بمنظور تهیه اخباری که در خدمت صلح،
تفاهم متقابل ملتها و غناي معنوی آنان باشد،
توافق کردند. قرار بر این شد که اصول اساسی
این همکاری، برابری میان ملتها، احترام به
حاکمیت آنان، عدم مداخله در امور داخلی
ایشان، رعایت حقوق بشر و آزادیهای اساسی
باشد.

اجرای تصمیماتی که در هلستینکی گرفته،
و در قطعنامه نهائی کنفرانس درج شد، تاکنون
باعث پخش وسیعتر خبر در میان کشورهای
امضاءکننده این کنفرانس، بهبودشرائط حرفه‌یی
روزنامه‌نگاران، و غیره شده است.

اخیراً اصول گردش خبر در جهان و
مسائل ناشی از مسئولیت وسائل ارتباط جمعی،
بهنگام کنفرانسهای گوناگون در کشورهای روبه
توسعه، مثل کنفرانسهای تونس، سان خوزه در
کستاریکا، دهلی، و کلمبو موضوع بحث بوده
است.